

«М.А. Гендельманның 110 жылдығына арналған «Сейфуллин окулары–19» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 19», посвященной 110-летию М.А. Гендельмана». - 2023.- Т. II, Ч. II.- Б. 118-121.

ӘОЖ339.9

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ ЖАҒАНДЫҚ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

*Орынбасаров Ә.Қ, магистр, аға-оқытушы
Ермекова А.Б., 2 -курс студенті*

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, Астана қ.

Қазіргі заманның жаһандық сын-қатерлеріне әлеуметтік, қоғамның алдында тұрған табиғи және техногендік міндеттер жатады. Олардың сәтті шешімі өркениетіміздің алға жылжуына және сақталуына әсер етеді. Жаһандық сын-қатерлердің нақты белгілері қоғамның дамуы барысында пайда болатын объективтілікті, олардың көріну динамикасын және шешімнің өзектілігін қамтиды. Егер мемлекеттер өзекті проблемаларды елемеу позициясын ұстанса, бұл қазіргі әлеуметтік-экономикалық жүйенің бұзылуына әкеледі. Қазіргі және жарқын болашақтың адамзат масштабындағы ең маңызды сын-қатерлерін 3 блокқа бөлуге болады:

1. бүкіл әлемдік қоғамдастыққа тән даму қатерлері,
2. "дамудың қуып жететін түрі"елдерінің проблемалары,
3. инновациялық процестің көшбасшы елдерінің сын-қатерлері.

Бүкіл әлемдік қоғамдастық үшін даму қатерлеріне мыналар жатады:

1 кесте -Бүкіл әлемдік қоғамдастыққа тән даму қатерлері

Бүкіл әлемдік қоғамдастыққа тән даму қатерлері							
Ғаламдық жыл ыну, парниктік газдар	Мүмкін болатын жаһандық апаттар	Терроризм	Көшбасшы елдер мен қуып жетуші елдер арасындағы	Биоәртүрлілікті төмендету	Қоршаған ортаның экологиялық жай-күйінің нашар	Ядролық технологияларды рұқсатсыз тарату	Қоршаған ортаның микро және нанобөлшектермен ластануы, ГМО

			дамуд ЫҢ алшақ тығы		лауы		
--	--	--	------------------------------	--	------	--	--

Дамушы елдердің бірқатар әлемдік мәселелерін атап өтсек:

1. Өмір сүру ұзақтығының төмендігі
 2. Өмір сүру сапасының төмендігі
 3. Барабар медициналық көмектің болмауы
 4. Азық-түліктің айтарлықтай тапшылығы
 5. Ұлттың гендік қорының деградацияға ұшырауы
- Инновациялық үдерістің көшбасшы елдерінің елеулі сын-қатерлері мыналарды қамтиды:
1. Халықтың қартаюуы
 2. Жасанды интеллектті дамыту мүмкіндігі
 3. Жүрек-қан тамырлары және онкологиялық аурулардан болатын аурулар мен өлім-жітімнің өсуі
 4. Зат алмасу ауруларының артуы (қант диабеті, семіздік)
 5. Ми патологиясымен байланысты аурулардың дамуы
 6. Энергетиканың пайдалы әсерінің төмен коэффициенті
 7. Өндірілмейтін табиғи ресурстардың (мұнай, газ, ағаш, көмір, металдар, тұщы су) сарқылуы (тапшылығы).

Ғалымдардың, мемлекет және қоғам қайраткерлерінің пікірінше, жаһандық инновациялық экономиканың негізгі үрдісі әлемдік әлеуметтік-экономикалық жүйенің дәстүрлі салаларының (энергетика, көлік, жол, өнеркәсіптік және тұрғын үй құрылысы, тауарлар өндірісі, медицина және басқа да салалар) "келбетін" өзгертетін конвергентті технологияларды енгізу жолымен қамтамасыз етіледі.

Бүгінгі таңда тауарларды өндірудің негізгі әдісі – механикалық, жылу және т.б. өңдеу. Көбінесе шикізаттың 80% - ы қалдықтарға түседі, үлкен энергия мөлшері иррационалды түрде қолданылады. Жабу және конвергентті технологияларды пайдалану кезінде жағдай мүлдем өзгеше болады. Жаңа технологиялардың қадір-қасиетіне күмән жоқ: шикізат пен материалдарды барынша ұтымды пайдалану, үнемділік пен тиімділік, өндіріс жылдамдығы, адамның қатысуынсыз ең күрделі механизмдерді жасау мүмкіндігі т.б. көрсетуге болады.

Осы жерде Фраскати басшылығы мен Осло басшылығына сәйкес инновациялық қызметті реттеу тетігін атап өтетін болсақ, Фраскати басшылығына сәйкес инновация нарықта енгізілген жаңа немесе жетілдірілген өнім, практикалық қызметте немесе әлеуметтік қызметтерге жаңа көзқараста қолданылатын жаңа немесе жетілдірілген технологиялық процесс түрінде жүзеге асырылған инновациялық қызметтің соңғы нәтижесі ретінде анықталады. Инновация-бұл ескі объектіні (құбылысты) жаңасына ауыстыру. Инновация-бұл адамзат қоғамы дамуының, оның қызметі мен жалпы прогресінің тұрақты күші.

Халықаралық стандарттарға ("Осло басшылығы") сәйкес инновация нарықта енгізілген жаңа немесе жетілдірілген өнім, практикалық қызметте пайдаланылатын жаңа немесе жетілдірілген технологиялық процесс немесе әлеуметтік қызметтерге жаңа көзқарас түрінде іске асырылған инновациялық қызметтің соңғы нәтижесі ретінде анықталады.

Инновациямен басқаруға болады. Бұл инновациялық процестің барысына, инновацияның өмірлік циклінің ұзақтығына, инновацияның тиімділігінің өсуіне әсер етуге мүмкіндік беретін басқару әсерінің әртүрлі әдістері мен құралдарын қолдануға болатындығын білдіреді.

Жапонияның Технологиялық даму бағдарламасы.

Жапонияның технологиялық даму бағдарламасы да айтарлықтай түзетулерден өтті. Жапонияның ғылыми-технологиялық дамуының 2006-2020 жылдарға арналған III бас (базалық) жоспарында 4 басым сала белгіленген:

- өмір туралы ғылымдар,
- ақпараттық және коммуникациялық технологиялар,
- экология,
- материалтану саласындағы нанотехнологиялар.

Қытайдың инновациялық даму тұжырымдамасы.

Қытай дамуының жаңа тұжырымдамасында алдына зор мақсаттар қойды: Ұлттық өндірістік әлеуеттің инновациялық процестің көшбасшы елдерінің технологияларынан тәуелсіздігі, әмбебап машина жасау базасын құру, әлемдік технологиялық көшбасшының іргетасын қалыптастыру.

Инновациялық экономиканың базалық жүйелері:

Инновациялық экономиканың базалық жүйелері ақпараттық технологиялар, компьютерлендірілген жүйелер, жоғары өндірістік технологиялар болып табылады.

Инновациялық экономиканың базалық жүйелері мынадай функцияларды орындайды: өндірістік жүйелер мен технологияларды, ақпаратты алудың, өңдеудің, берудің және өндірудің барлық құралдарын трансформациялайды, зияткерлік қызмет үшін қолайлы жағдайлар жасайды (мысалы, өндірісті жобалау мен технологиялық дайындауды автоматтандыру, өндіріс барысын автоматтандырылған бақылау, қаржылық бухгалтерлік есептілікті жүргізуді автоматтандыру және ұйымдастырушылық-өкімдік қызмет, көптілді автоматтандырылған ақпараттық қызмет, аударма, диагностика және үлгіні тану).

Инновациялық инфрақұрылым мен инновациялық кәсіпкерлікті дамыту үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз етуге байланысты құқықтық ортаны қалыптастырудың негізгі бағыттары ережелер болып табылады:

- ғылым және ғылыми-техникалық қызмет туралы;
- кәсіпкерлік қызмет және оны жүзеге асыру нысандары;
- зияткерлік қызмет саласындағы, сондай-ақ жаңа технологиялар өндірісі;
- инвестициялық қызмет;
- салықтық, кедендік және тарифтік реттеу.

Инновациялық дамудың мақсаттары мен міндеттерінің әртүрлілігі инновациялық және ғылыми-техникалық жобалардың көптеген түрлерін анықтайды. Осылайша, инновациялық жоба-бұл ресурстар, мерзімдер мен кезеңдер бойынша өзара байланысты және өзара байланысты процестердің күрделі жүйесі болып табылады. Инновациялық жобалар әртүрлі сипатта болуы мүмкін және бірқатар жіктеу белгілері бойынша ерекшеленуі мүмкін.

Кәсіпкерліктің инновациялық моделіндегі ұйымды дамыту стратегиясы үнемі ізденуге, тауарлар нарығын кеңейтуге бағытталған. Мұндай стратегия әдетте агрессивті нарықтық стратегия деп аталады. Ол тиімді технологиялық озықтықты жасауды және тұрақты ұстауды көздейді. Стратегиялық сипаттағы міндеттерді іске асыру ұйымды технологиялық жетілдіру саласындағы міндеттерді шешу мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Өндірісті ағымдағы ұйымдастыру келесі міндеттерді шешуге бағытталған:

- технологиялық процестердің нақты түрлерін және ұйымға өнім шығару үшін қажетті белгілі бір технологиялық әлеуетті таңдау қазіргі уақытта және ұзақ мерзімді перспективада;
- технологиялық процестерді пайдалану тәсілдерін анықтау (өз қажеттіліктері үшін немесе басқа кәсіпорындардың қарамағына беру үшін);
- таңдалған инновациялық стратегияны жүзеге асыру үшін қажетті ұйымдық құрылымдарды әзірлеу.

Қазіргі, елімізде бухгалтерлік есеп тәуелсіз мәліметтер жиынтығы ретінде инновациялық қоғам туралы жүйелік есеп ақпаратын қалыптастырмайды. инновациялық қызмет туралы шашыраңқы, жүйесіз, көбінесе іріктемелі (сұрау салу бойынша) есептік ақпарат негізінен шаруашылық жүргізуші субъектілердің қызметіне бақылау және қадағалау жүргізу үшін мемлекеттік органдарды ақпараттық қамтамасыз етуге бағытталған. Іс жүзінде елдегі инновациялық қызметті есепке алу әдістемесінің жеткіліксіз дамуы теріс салдарға әкеледі: бухгалтерлік есептің жалпы кеңейтілген баптары бойынша қызметтің осы түріне шығындарды иесіздендіру және "эрозиялау", инвестициялық шығындар құнының бухгалтерлік есепке алынған материалдық емес активтердің саны мен сапасына сәйкес келмеуі.

Инновациялық қызметтің ажырамас құрамдас бөлігі инновациялық өнімге баға белгілеу болып табылады. Жаңа, инновациялық өнімге баға белгілеудің басты ерекшелігі-ол осы формада алғаш рет жасалады, яғни нарықта мұндай өнім әлі болған жоқ, оны ешқандай компаниялар шығарған жоқ. Сонымен, инновациялық қызмет объектілері жаңашылдығымен және жеке қайталанбас сипатымен ерекшеленеді, сондықтан олар үшін инновацияны құру шығындарының мөлшеріне байланысты қатты бағаны құру мүмкін емес, өйткені инновациялық салада көбінесе нақты шығындар мен пайда мөлшері арасында тікелей байланыс болмайды. Сатып алушылар инновациялық өнімді сатып алу үшін төлем жасағысы келетіні белгісіз, ал егер олар қаласа, олар оған қанша ақша беруге дайын.

Сондай-ақ, қоғамға және өндірушінің шығындары туралы аз мәлімет бар инновациялық өнімді құру.

Кәсіпорында инновацияларды іске асырудың сәттілігіне көптеген факторлар әсер етеді, олардың ішінде ғылыми-техникалық әлеуетті; өндірістік-техникалық база, ресурстардың негізгі түрлері; ірі инвестициялар; тиісті басқару жүйесі. Осы факторлардың дұрыс қатынасы және қолданылуы, сондай-ақ инновациялық, өндірістік және маркетингтік басқару жүйесі арқылы тығыз байланыс компанияның қызметі инновациялық стратегияны жүзеге асырудың оң нәтижесіне әкеледі.

Жалпы алғанда, пайданы анықтау және инновацияларды іске асырудың ең қолайлы нұсқаларын таңдау мәселесі, бір жағынан, оларды пайдаланудан түпкілікті нәтижелерді әзірлеу, өндіру және сату шығындарынан асып кетуді, ал екінші жағынан, алынған нәтижелерді басқа мақсаттарға ұқсас инновацияларды қолдану нәтижелерімен салыстыруды талап етеді. Жедел амортизацияны қолданатын кәсіпорындарда тез бағалау және опцияны дұрыс таңдау қажеттілігі туындайды, онда қолданыстағы машиналар мен жабдықтарды жаңаларына ауыстыру мерзімі едәуір қысқарады. Инновацияны іске асырудан түскен кірісті оларды игеру нәтижелерін шығындармен салыстыруға негізделген есептеу әдісі жаңа әзірлемелерді қолданудың орындылығы туралы шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Flagship Initiative Innovation Union [Text] / European Commission. Brussels, -2010.
- 2 Flanagan K., Uyarra E., Larangja M. The “Policy Mix” for Innovation: Rethinking Innovation Policy in a Multi-level Multi-actor Context [Text] / Manchester Business School. -2010.-P.599.
- 3 A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. European Commission.[Text] / Communication from the Commission. Europe -2020. –P. 536-539 URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/>
- 4 Гохберг Л.М., Кузнецова Т.Е. Стратегия-2020: новые контуры инновационной политики [Текст] / Форсайт. -2011. -Т. 5. № 4. -С. 40–46.
- 5 Харламова Т.Л. Проблемы инновационной политики в контексте экономического развития России [Текст] / Известия Юго-Западного государственного университета. –2020. –Т. 10.-№ 4. – С.64–76.
- 6 Innovation polit.[Text] / The Global Competitiveness Report -2017. /www.weforum.org/reports/the-globalcompetitiveness-report-2017.
- 7 Индикаторы инновационной деятельности [Текст] / М.: НИУ ВШЭ, -2012.
- 8 Sherimova N.An analytical assessment of industrial sector innovative management in the context of digitalization [Text] / Journal of Innovation and Entrepreneurship -2022. –P. 11(1).